

**НЕОБАРОКОВИЙ ТА СЛОВ'ЯНО-ХРИСТИАНСЬКИЙ
ПРОСТІР ЛІРИКИ К. МОРДАТЕНКА**

Лідія ВІЛКА,

ВДНЗ України „Буковинський державний
медичний університет”, Чернівці (Україна)**NEOBAROQUE AND SLAVONIAN-CHRISTIAN SPACE
OF LYRICS BY K. MORDATENKO**

Lidiya VYLKA,

Higher State Educational Establishment of Ukraine „Bukovinian
State Medical University”, Chernivtsi (Ukraine), vilkalida@ukr.net

Вилка Л. Я. Необарокковое и славяно-христианское пространство лирики К. Мордатенко. Цель статьи: проанализировать славяно-христианские мотивы творчества К. Мордатенко, определить особенности необарокко как стиля, к которому мы относим автора; определить наиболее культивируемые писателем авторские неологизмы и архаизмы. Методы исследования: описательный; сопоставления - для анализа, синтеза и обобщения научных теорий; метод системного анализа для определения основных особенностей поэтического пространства К. Мордатенко. Научная новизна заключается в том, что до сих пор практически нет научных статей о творчестве К. Мордатенко, поэтому наша статья является пропедевтической. Выводы. В статье рассмотрено необарокковое из сильной славяно-христианской основой творчество поэта К. Мордатенко. В частности, определено, что автор пользуется большим количеством авторских неологизмов и архаизмов, церковнославянизмов, лексики и образов из Библии, что в сумме формирует мощный украиноцентричный характер его творчества.

Ключевые слова: К. Мордатенко, старославянизм, архаизмы, авторские неологизмы, необарокко, украиноцентризм, духовность, вера.

Постановка питання. Постмодернізм зі всіма його течіями та відгалуженнями, рухаючись в мейнстрімі та нестримному потоці свідомості, тримає курс на технічній складовій, нагромаджує образи сьогодення. Проте в цій веремії модності й данині часу є письменники, що пливають проти течії, нарощуючи поетичні м'язи слів та образів позачася. Таким є поет Костянтин Мордатенко, який свідомо у творчості зрікається «модного» й «сучасного» та прокладає поетичну стежку в минуле, в традиції нашого народу, навіртає знівельовану релігійність і духовність як одвічні константи слов'янського топосу й логосу. Він не поет-каменяк, не поет-трибун, він – чорнокнижник, келійний алхімік слова, який експериментує з новоформами, неологізмами церковнослов'янізмів, відтінками слів та значень, їх найнеочікуванішими поєднаннями з метою повернення нації до витоків культурної ідентичності. „К. Мордатенко пропонує сучасному читачеві повернення до базису цінностей, які мав наш народ, які віками формували, але їх „забули”, „затерли”, й їх брак спричинив наявність от такої бездуховної поезії з псевдоцінностями, яку ми можемо знайти на полицях книгарень сьогодні”¹. Літературний критик П. Сорока зазначав: „Кость Мордатенко – поет від Бога, який на високому професійному рівні поєднує традицію і експеримент. Його вірші – це висока філософія. У них домінує осмислення, конструктивне начало, вони – плід нелегких творчих пошуків і експериментів, гри словами, але гри не легковажної і бездумної, а мистецької, словотворчої (точніше – болетворчої), поштовхом до якої служить переживання”².

Огляд історіографії. Творчість К. Мордатенка лише починає отримувати літературознавчі оцінки, які

поки що представлені рецензіями та критичними оглядами (І. Калинець, Д. Дроздовський, О. Стасюк, П. Сорока). У розвідці нас цікавить використання слов'янської лексики (зокрема, творення поетичних неологізмів за допомогою слов'янських коренів), характеристика образів історичного минулого та християнських архетипів, означення текстів автора як необароккової літератури. Нині значно посилюється дослідження специфіки індивідуально-авторської мовотворчості, словотворчості, що характеризується, як лінгвальна та екстралінгвальна наповненість текстів, як презентація індивідуальної мовно-поетичної картини світу. У зазначеній сфері можемо виділити таких дослідників: Т. К. Черторизька, В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Кочерган, О. А. Сербенська, Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, А. К. Мойсієнко, О. А. Стишов, Ж. В. Колоїз, Я. В. Януш, В. П. Ковальов, В. А. Чабаненко та ін.). Історію розвитку української неології та неографії розглядають у своїх працях Ж. В. Колоїз, Н. М. Сологуб, Є. А. Карпіловська. Проблеми та особливості бароккової й необароккової літератури досліджували Д. Чижевський, Ю. Лавріненко. **Актуальність розвідки** полягає в тому, що досі практично немає наукових статей про творчість К. Мордатенка, тому наша стаття є пропедевтичною й має на меті проаналізувати слов'яно-християнські мотиви творчості К. Мордатенка, визначити особливості необароко як стилю, до якого ми зараховуємо автора; визначити найбільш культивовані письменником авторські неологізми та архаїзми.

Виклад основного матеріалу. К. Мордатенко (1975 р.н.) є автором збірок (перші дві – російськомовні): „Рахманський Великдень” (2008), „Любовоспас” (2008), „Молитва немовляти” (2009),

¹ Stasiuk O. „Kostiantyn Mordatenko: povnennia do tsinnosti ta dukhovnosti v suchasni ukrainskii poezi”. [Konstantin Mordatenko: Return to values and spirituality in contemporary Ukrainian poetry] [Electronic resource], Access mode: ihttp://xic.com.ua/z-zhyttja/22-rozdumy-hrystyjany/421-kostiantyn-mordatenko-povernennja-do-cinnostej-ta-duhovnosti-v-suchasni-ukrajinskij-poeziji

² Soroka P. „Neolohizmy-pokruchi” [Neologisms as scumbags] *Na zakhid vid spadaiuchoho sontsia: dennykova proza* [To the west of the falling sun: diary prose], 2010.

„Українгеліє” (2009), „Кров з-під криги” (2009), „Шум великої води” (2009), „Тіні луни”, „Супокій знемаги» (2010), „Чернетки зімкнутих повік – зболення” (2010), „Живокіст” (2012), „Голодна кутя” (2013) та ін. Автор у своїй творчості апробує високий інтелектуальний імператив, який сконцентрований на українознавчій тематиці, історіософії та глибокій релігійності. Усі його збірки є україноцентричними не тільки тематично, а й через те, що використовувані (радіше, конструйовані) ним лексика й тропіка наскрізь українські, навіть панслов'янські (з центром в Україні як праматір'ю східного слов'янства). Тому що твори поета чітко тримають лінію істинно українського, продукують те, що українська сучасна література має бути, насамперед, українською, книжковий ринок повинен бути націоцентричним, а автор має промовляти до читача чистою мовою й символами предків, бо саме образи скіфських курганів, трипільських „черепків”, походу Віщого Ігоря, бібліотеки Ярослава Мудрого, плачу Ярослави, волання привидів голодомору, стогін закатованих у таборах ГУЛАГу мають формувати систему ціннісних координат сучасного українця, повинні формувати повагу до минулого. Автор свідомий того, що кожна література – це базова формація, система „поліфонічних дзеркальних віддзеркалень національної культури та традицій, що формують нове покоління генетично свідомих носіїв власної історичної пам'яті”³. Поет вдало демонструє це у творах, присвячених українським історичним постатям, подіям та об'єктам.. Наприклад, у збірці „Українгеліє” (2009), що, по суті, є своєрідною святою книгою української історії в поста-тях, читач бачить рецепцію автором М. Нечуя-Левицького, Ніни Матвієнко, П. Куліша та інших; гортає сторінки козацької історії, споглядає культові для України архітектурні ансамблі Софіївської Лаври, Михайлівського Золотоверхого тощо. Титульний вірш збірки є своєрідним закликанням, навіть умовлянням українців: Лунає голос Ніни Матвієнко / між пелюстками квітів, / найлюдяніше в світі / джерелить / Українгеліє:/ „Ой роду наш красний, / Роду наш прекрасний, / Не цураймося, признаймося, / Бо багачко нас є”⁴. Також збірка поезій «Квітка Цісик» з підзаголовком „Прославень” присвячена українцям і Україні, де основними меседжами є закликання реципієнтів бути справжніми господарями на своїй землі, любити рідні простори, відстоювати кордони та бути справжніми синами й дочками своєї країни.

Ліричний герой і специфічний текстовий екзистенційний надрич К. Мордатенка протиставлені світові. Саме через специфічну самотність, як пустку, рецензент творчості поета Т. Біла схильна вважати його героєм доби романтизму, „якому злети духу дозволяють інакше

побачити все і себе також. Обравши цей шлях, він долає його з прагненням максимально залишитися собою, хоч якесь відчуття безвиході і самоти при поетовій відкритості цілому світу відчуваються постійно”⁵. Ми не схильні вважати модель ліричного героя автора характерною добі романтизму. Це «інший» герой, значно „молодший” за своїм сприйняттям світу. На нашу думку, ліричний герой та власне й усі поезії письменника можна віднести до досить потужного, але мало дослідженого в українській літературі явища, як необароко. Один із небагатьох дослідників цього напрямку в українській літературі ХХ ст. Ю. Лавріненко виділяє ознаки необароко: першим є поняття трагічності, „що виступає обіруч із непевністю становища людини, яку так гостро сприйняло бароко, „виважує” її собою та формує концептуальне бачення „непевності”, „тлінності”, „смертності”⁶, де основним завданням дослідника є не в акцентуванні на трагічному, а, радше, „вести читача в стан інтуїтивної видючості, коли упізнаваний понятійний маркер передбачає й зумовлює відповідну налаштованість суб'єктивної свідомості на сприйняття феномену відродження в сукупності екзистенційних та інтерпретативних (а, відтак, актуальних темою життя, а не смерті) начал”⁷. Другою ознакою необароко за Ю. Лавріненком виступає своєрідна необарокова парабола, що формує „прецедентний простір мислення, який надає архетип літературної параболи, знайдений вченими у старовірських поезіях та в євангельських притчах Ісуса Христа. Також у бароковій культурі існувало уявлення про параболу як „рівняння” або навіть, як різновид „повчальної літератури” чи схоплення правди через аналогію, як застосування тез та антитез задля: а) синтезу, б) контрасту, в) „парадоксально протилежної рівнобжності й взаємодії двох чи й більше протиставлених феноменів”⁸. Загалом, необароко варто розглядати в єдності історичної „традиції та екзистенційної заангажованості окремої творчої особистості в простір актуальних інтелектуально-духовних пошуків своєї доби, котрими інспірується вся соціальна й культурно-історична динаміка в цей час. Недаремно, Ю. Лавріненко остаточно визначає необарокову параболу як „поетично-композиційний засіб не просто „зіставлення для порівняння”, а формування протилежностей у їхньому динамічному зростанні”⁹. Тому характеристика поетичного простору К. Мордатенка з долею похибки накладається на необарокову текстову філософію, де історична та релігійна традиції, які сповідує автор, накладаються на тенденційні „хвороби сучасності”, кризи людства тощо. Оскільки, внутрішня наповненість творів К. Мордатенка – це „вічна боротьба, це філософсько-поетичне осмислення складної доби сьогодення, а саме: падіння й знищення устоїв христия-

³ Drozdovskyi D. „Ataka prioniv, abo shtrykhy do teorii klonuvannia” [Attack of prions, or touches to the theory of cloning] [Electronic resource], Access mode: http://www.vsesvit-journal.com/index.php?option=com_content&task=view&id=165&Itemid=41

⁴ Mordatenko K. „Ukrainheliie: poezii” [The gospel of Ukraine], 2009, P. 7.

⁵ Bila T. „Holodna kutia” Kostiantyna Mordatenka” [„The hungry wheat” by Konstantin Mordatenenko]. [Electronic resource], Access mode: <http://biblioteka.com.ua/news/872-biblioteku-biloi-cerkvu.html>

⁶ Chyzhevskiy D. „Ukrainske literaturne baroko” [Ukrainian literary baroque]. *Vybrani pratsi z davnoi literatury* [Selected works on ancient literature], 2003. 339 p.

⁷ Shestopalova T. „Klarnetyzm ta neobaroko v naukovo-krytychnomu myslenni Yurii Lavrinenka”. [Klarnetyzm and Baroque in scientific and critical thinking George Lawrynenko]. [Electronic resource], Access mode: <http://bo0k.net/index.php?bid=10527&chapter=1&p=achapter>

⁸ Lavrinenko Yu. „Na shliakhakh syntezy kliarnetyzmu” [On the paths of synthesis of lyricalism], 1977, P. 49.

⁹ Lavrinenko Yu. „Na shliakhakh syntezy kliarnetyzmu” [On the paths of synthesis of lyricalism], 1977, P. 48

яньської моралі, християнського гуманізму, переданого нам пращурами, і це за короткий період. Його вірші – це розпачливе волення, звернене не тільки до сучасників, а й до себе, прагнення самопізнання національного характеру, національної історії¹⁰: *б'є через руку стрічним – маже, / у пах отримав зазнакі: / так покаїнними псалмами / лунають в рінзі кулакі;/ летять розгбністі, незграбніляці / ляці з обох невтомних рук; / і кожен б'є із них так страішно, як пагін пробиває ґрунт; в ці кучугури болю вгруз, / всмоктавсь, ця соломінка, щоб вхопитись, кріхкість, / цей гарт, ця майже посмішка Христа, / байдужість взбром вичовгана крїйма;/ цей простір намантачений, як ніж; / на підборідді крейдяне горіцтво, / що бризне горобїною на сніг, / Ви грудка людяности, стратотерпцю...¹¹.*

Крім того, такі ознаки власне барокової культури, як грандіозність, незвичайність і унікальність; перебільшена пишність і химерність (безліч прикрас); динаміка, напруженість; яскравість, витонченість; декоративність; надмірність химерних елементів (майже повна відсутність прямих ліній, велика кількість кривих ліній, округлих і хвилеподібних форм); емоційність і чуттєвість, поєднання ілюзорного й реального; сильні контрасти (масштабів і ритмів, матеріалів і фактур, світла й тіні) абсолютно точно характеризують поезію письменника, тому що йому характерна специфічна орнаментованість образів, нагромадження неологізмів, новоформ, неочікуваних синтаксичних зворотів, що цілком справедливо підпадають під прямий переклад слова „бароко” – „химерний”. Наприклад, поема, що вийшла окремим виданням «Супокій знемаги» (2010), яскраво потверджує наше припущення про зарахування творчості поета до неobarокової течії. Твір має шмуцтитул «пое-Марія у два ока: «ПРЕМІЧ ДОЛЕГЛИВОСТИ» «БІБЛІЯ РИМ», що технічно вже наvertsають читача до химерності та декоративності (обрамленості) візії митця. Відповідно, твір має дві частини: «преміч долегливості» (перше око), «Біблія рим» (друге око), які ніби зором, очима автора відкривають картини вічних істин, біблійних смислів та житій, евангелійських постулатів. Поет тут виступає речником, що застиг між біблійним часом та часом технічно-цивілізаційного занепаду, він звертається до глобальних проблем, які опредмечують кризу онтологічного й антропоцентричного. Поема є інтертекстовим сплетінням прислів'їв та приказок, цитат з Біблії, оказіональних метафор тощо¹².

К. Мордатенко є одним із небагатьох сучасних українських поетів, в чийй творчості домінують духовні мотиви (варто сказати, що не тільки релігійні чи історіософські, а й також ті, що пов'язані з чистотою душі, дитинною наївністю та світлом). Духовні твори автора пов'язані з образами українського звияжного минуло-

го, кровавими сторінками історії та з біблійними архетипами: *сніг, мов ненаписані листі, / по обличчю спогадами бив; / як начальник тaborу почтів / у куфайках змóренних рабів / вішикував стадо лиходії, / вітяг роздратовано папір; / парою із ніздрів і ротів / набрід арештованих кипів; / наказавши в'язню одному / вийти з лави, квапно зачитав / рішення про звільнення тому; / не повірив навіть наглядач; / шкірилися арештанти злі, / вольник без тремтіння, без сльози, / знявши шапку, обронів п'ять слів: / „хлопці... я нічого не просив...”¹³ чи як спогад серце пожалівї згорїла свічка лойовá – / відро криничне біля лип / в залізні губи цілував, / змахнув сльозінку нашивидку; / дитинством пахла свіжа дерть; / і на рамено вітряку / стрибнуло сонечко руде. Або: Я медом вимастив місяць, / а в м'ятї скупав зіркі; / душа не знаходить місяця; / іконами образкі цвітуть; / карась в очереті скидається; / обліта пилок з дерев; / півні третї / не піли...вже зріксь Христа... / смереки втомились молиться, / Євангеліє від Петра... / у бджілкі стерлися крильця – під квіткою помира...¹⁴.*

Алюзії на текст Біблії та використання біблійних архетипів найчастіше фокусуються на образі Христа. К. Мордатенко написав навіть окремий цикл, де описується кожне із семи останніх слів Спасителя. Крім семи останніх слів, що виступають як коди, у циклі яскраво видно екстер'єр новозаповітних подій. „Цї відчуття тягнуть за собою цілий ланцюг образів, що так вперто стирала в нашому народі колишня атеїстичність і сучасна «модна» бездуховність, читач знову наближається до чогось вічного та рідного, починає аналізувати, духовно відроджуватися. Нам бракує таких посилян, такого поетичного сприйняття релігійності, бо саме вони найперше спонукують до переродження і змін»¹⁵. Проте релігійна лінія (вірніше, лінія віри) автора не має нічого подібного з фанатичними церковними закличками, автор просто сповідує духовні, передусім біблійні, істини та вводить їх в тексти зовсім не штучно, без моралізаторства, а старослов'янізми слугують моментом підсилення тропіки, надання особливого, орнаментного стилю та трепетного піднесення: *теплий дощ на чорнозем лється псалмом, / і вагїтніє тиша ніжним сюрчанням, / у стрімку течїю занурились веслом, / в мокрих сітках тріпочуть давні печалї; / я піцінка, ропá, слухняний ярчук, / Царю мїлостивий, візьмі одежіну; / плацаницею вкривши, тихо шепчу / „Боже мій, Боже мій, навіщо покинув?” / я виймаю цвяхї з Його п'ястуків, / обливаю сльозми, цілючи рани, / вже останні слова сказав / Чоловік: „Елої, Елої, ламá савахтáні”¹⁶*

Щодо лексичного плану, то найбільш культивованими К. Мордатенком є неологізми та старослов'янізми. Вірш може мати кілька авторських неологізмів

¹⁰ Bila T. „Holodna kutia” Kostiantyna Mordatenka” [„The hungry wheat” by Konstantin Mordatenenko]. [Electronic resource], Access mode: <http://biblioteka.com.ua/news/872-biblioteku-biloi-cerkvu.html>

¹¹ Mordatenko K. „Poetychni maisterni” [Poetic workshops][Electronic resource], Access mode: <http://www.maysterni.com/publication.php?id=82681>

¹² Mordatenko K. Supokii zne mahy: poe-Mariia u dva oka: „Premich doleghlyvosty”, „Bibliia rym”. 2010, 24 p.

¹³ Mordatenko K. „Poetychni maisterni” [Poetic workshops][Electronic resource], Access mode: <http://www.maysterni.com/publication.php?id=82681>

¹⁴ Mordatenko K. „Poetychni maisterni” [Poetic workshops][Electronic resource], Access mode: <http://www.maysterni.com/publication.php?id=82681>

¹⁵ Stasiuk O. „Kostiantyn Mordatenko: povnennia do tsinnostei ta dukhovnosti v suchasniі ukrainiі poezii” [Konstantin Mordatenko: Return to values and spirituality in contemporary Ukrainian poetry]. [Electronic resource], Access mode: <http://www.maysterni.com/publication.php?id=82681> <http://xic.com.ua/z-zhyttja/22-rozdumy-hrystyjanyna/421-kostjantyn-mordatenko-povnennja-do-cinnostej-taduhovnosti-v-suchasniј-ukrajinskiј-poeziji>

¹⁶ Mordatenko K. „Poetychni maisterni” [Poetic workshops]. [Electronic resource], Access mode: <http://www.maysterni.com/publication.php?id=82681>

(українгеліє, фортепіанить, тигрово, святохлібне, джере-
лить, водокруг, молитвувати, відсльозувати,
вітролистяти та багато інших). Однак, неологізми автор
змішує з архаїчними, маловживаними словами
(живлюще, перст, черв, блискавиця, правиця, люципер,
китайка тощо). У нього, здається, немає віршів, у яких
би не було одного-двох чи кілька архаїзмів і словотво-
рів. У книзі „Голодна кутя” автор навіть подає
своєрідний словничок, у якому вміщено біля 700 давніх,
маловживаних слів, використаних автором у віршах
(„Сіль Слів” як алюзія на біблійне „Сіль землі”). Саме
авторські неологізми та архаїзми створюють якусь
ідилічність поезії автора, вони сприймаються, як щось
давно забуте «старе», при тому – рідне й близьке, до
якого колись або ми, або наші рідні були причетними.
Таке подвійне сприйняття цих слів і образів, коли не
зовсім зрозумілі конструкції здаються «історично
рідними», теж формує особливий настрій текстів та
виступає україноцентричним первнем.

Висновки: Поетика сучасної української
літератури та красного письменства доби модернізму
має сильні барокові основи, які варто назвати необаро-
ко. У статті розглянута необарокова з сильним слов'яно-
християнським підґрунтям творчість білоцерківського
поета К. Мордатенка. Зокрема визначено, що автор пос-
луговується великою кількістю авторських неологізмів
та архаїзмів, церковнослов'янізмів, лексики та образів з
Біблії, що в сумі формують потужний україноцентрич-
ний характер його творчості, оскільки, Україна здала
була глибоко релігійною державою. Поезія
К. Мордатенка, „наче магма проривається крізь марно-
тний шар байдужості, цинізму і відрубності на поверхню:
кипить, булькає, тече, але обминає квіти, пташині
гнізда, павутинки, на яких виблискують крапельки ро-
си... Вірші... немовби наповнені звуками церковних
дзвонів, диханням немовляти уві сні, шерхотом сторінок
Святого Письма”¹⁷. **Перспективи подальших дослі-
джень.** Дослідження творчості К. Мордатенка лише
набирають своїх обертів. Автор вже видав багато збірок,
які чекають професійного аналізу з багатьох літературо-
знавчих та мовознавчих проблем.

**Vylka L. Neobaroque and slavian-christian space of
lyrics by K. Mordatenko.** Aim of investigation: to analyze the

Slavic-Christian motives of K. Mordatenko's creativity, to identify
the features of the neobaroque as a style to which we regard the
author; identify the most cultivated writer's authorial neologisms
and archaisms. K. Mordatenko is one of the few contemporary Uk-
rainian poets whose spiritual creations are dominated by spiritual
motifs that are related to the images of the Ukrainian victorious
past, bloody pages of history and biblical archetypes. Research
methods: descriptive; comparison - for analysis, synthesis and
synthesis of scientific theories; Method of system analysis for deter-
mining the main features of the poetic space by K. Mordatenko.
The scientific novelty lies in the fact that there are still practically
no scientific articles on the work of K. Mordatenko, therefore our
article is propedeutic. **Conclusions.** The poetics of modern Ukrai-
nian literature and writing of modern times have strong baroque
elements, which should be called neo-Baroque. The article deals
with the work of K. Mordatenko with the neo-Baroque with a
strong Slavic-Christian foundation. In particular, it is determined
that the author uses a large number of authorial neologisms and
archaisms, Church Slavs, vocabulary and images of the Bible, wh-
ich in aggregate form a powerful Ukrainian-centric character of his
work. Studies of K. Mordatenko's creativity are only gaining mo-
mentum. The author has already published many collections that
await a professional analysis of many literary and linguistic prob-
lems.

Key words: K. Mordatenko, Old Slavicism, archaisms,
author neologisms, neobaroque, Ukrainian-centric, spirituality,
faith.

*Вилка Лідія – старший викладач кафедри суспільних наук
та українознавства ВДНЗ України «Буковинський державний
медичний університет». Співавтор підручника та колектив-
ної монографії, автор понад 70 праць наукового та навчально-
методичного характеру. Коло наукових інтересів: інтеракти-
вні технології викладання української мови як іноземної, украї-
нознавство в системі вищої освіти.*

*Vylka Lydia – senior lecturer of the department of Social Sci-
ences and Ukrainian Studies of Higher Educational Establishment
of Ukraine "Bukovinian State Medical University". Co-author of
the textbook and collective monograph, the author of over 70 sci-
entific papers and educational articles. Research Inter-ests: inter-
active technologies of Ukrainian language teaching, Ukrainian
studies in higher education, foreign students'*

Received: 24.10.2017

Advance Access Published: November, 2017

© L.Vylka, 2017

¹⁷ Bila T. „Molytva nemovliaty” [The baby's prayer]. [Electronic resource], Access mode: <http://biblioteka.com.ua/news/249-biblioteku-biloi-cerkvu.html>